

Kare Dergi

International academic journal on comparative literary, cultural, linguistics, and folklore studies.

ISSN: 2536-4596, Kayseri / Turkey

Volume 1, Issue 1, p. 47-57

www.karedergi.net

ERHAN BENER'İN *KEDİ VE ÖLÜMÜ* İLE SIDONIE GABRIELLE COLETTE'NİN *DIŞI KEDİ* ADLI ESERLERİNDE İZLEKSEL AÇIDAN KEDİ İMGESİ

THE IMAGE OF CAT: A THEMATIC APPROACH TO THE WORKS OF ERHAN BENER'S *THE CAT AND DEATH* AND SIDONIE GABRIELLE COLETTE'S *THE FEMALE CAT*

Ali GÜLTEKİN, Fulya ÇELİK¹

ÖZET

Türk edebiyatında, özellikle romanlarıyla ön plana çıkan yazarlardan biri olan Erhan Bener, *Kedi ve Ölüm* adlı eserinde psikolojik gerilim tarzında bir kurgu yaratır. Ölümcül bir hastalığı olduğunu öğrenen ressam Zahit İloğlu'nun kalan üç aylık süreçteki tüm yaşamını, yaşamla ölüm arasındaki çekişmelerini bir kedi izleği ile zirveye taşıyarak anlatır. Bener'in, söz konusu izleği bir kedi imgesi üzerinden ele aldığı bu eser, ölüm ve ölüm korkusunun farklı yansımaları açısından hem soyut hem de somut düzlemde dikkat çeker. Fransız edebiyatının aykırı sesi ve 20. yüzyılın önde gelen kadın yazarlarından biri olarak bilinen Sidonie Gabrielle Colette'nin *Dişi Kedi* adlı romanı ise genç bir erkek ile genç bir kadın arasındaki ilişkinin gerilimlerini tüm derinliğiyle işler; yazar, bir erkek, bir kadın ve dişi bir kedi ekseninde oluşan kıskançlık üçgenini dişi bir kedi imgesi üzerinden anlatmaya çalışır.

Bu çalışmada, izleksel açıdan kedi imgesini anlatılarının merkezine yerleştiren Bener ile Colette'nin söz konusu eserlerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

---

¹ □ Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, aligulteki@ogu.edu.tr.

İzleksel açıdan kedi imgesi, eserlerin anlamsal dokusunun oluşmasına büyük katkı sağladığı ve çalışma, esere yönelik gerçekleştirileceği için arketipçi inceleme yöntemi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kedi ve Ölüm, Dişi Kedi, arketipçi eleştiri/inceleme yöntemi, kedi imgesi.

ABSTRACT

In Turkish literature, Erhan Bener is one of the outstanding writers especially with his novels. He creates a fiction in a psychological thriller style in his novel called The Cat and Death. He impressively narrates the whole life in the remaining three-months period of Zahit İloğlu, who comes to know his terminal illness and his conflicts between life and death with a cat theme. This novel, in which Bener handles the theme via a “cat” image draws attention in both tangible and intangible context regarding different reflections of death and fear of death. The novel called The Female Cat of Sidonie Gabrielle Colette, known as the unusual voice of French literature and one of the outstanding woman writers of the 20th century, deeply discourses tensions of the relationship between a young woman and a young man; the writer tries to explain the triangle of jealousy which occurs in the axis of a man, a woman and a female cat via a female cat image.

The aim of this study is to compare the works of Bener and Colette, who place cat image in the centre of their works in terms of thematic approach. Since, cat image in terms of thematic approach makes a major contribution to the formation of semantic texture of the works and the study will be carried out with the help of text-oriented approach, archetypal literary criticism method will be used

Key Words: The Cat and Death, The Female Cat, archetypal criticism method, cat image.

Edebiyatın en önemli aracı olan dilin her şeyi, diğer bir deyişle, sınırsız hayal gücünü anlatmada yetersiz kalması, soyutu somutlaştırma ve somutu soyutlaştırma çabası edebiyatçıları metaforik bir dil kullanımına yönlendirir.

Edebiyatçılar, kendilerine özgü bu dili oluştururken, kimi zaman yeni anlamlar, kavramlar, simgeler ya da imgeler yaratır; kimi zaman ise alışılmış bağdaştırmaları kullanarak kültürel, toplumsal ve tarihsel bir öge, kavram, anlam, simge ya da imgeyi eserlerinde yeni bir bağlam içerisinde ilk örneğe bağlı kalarak yeni anlamlarla donatırlar. Böylece, ilk örneklerden yararlanarak, ancak özgünlüklerini de kaybetmeden söz konusu ana modeli eserlerinde işleyiş biçimleriyle birbirlerinden ayrılırlar. İlk örnekleri, diğer bir deyişle, arketipleri yeni bir söylem içerisinde eserlerine aktarırlar.

Bu çalışma kapsamında, Kedi ve Ölüm ve Dişi Kedi adlı eserlerde izleksel açıdan kedi imgesinin soyut ve somut düzlemde varoluşu, bu çerçevede içerisinde geçmişten günümüze kedilere yüklenen imgesel değerlerin değişkenleri ve dışavurumu edebiyatta, bu tür imgeleri ve simgeleri ilk modellerden, diğer bir deyişle, ana örneklerden yola çıkarak açıklamaya çalışan arketipçi eleştiri yöntemi ışığında incelenmeye çalışılacaktır. Carl Gustav Jung, analitik psikoloji kuramında arketipleri kişiliğin tamamlayıcı unsurları olarak görür. Jung'a göre, arketipler dünyaya, dünyanın belli bir yönüne tepki vermede doğuştan gelen eğilimlerdir. Kuşaklar boyunca yaşanan ve kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimler arketiplere kalıcılık kazandırır. Kişilerin arketiplere nasıl yanıt verecekleri konusundaki belirleyici etken ise yaşam koşulları ve kuşaktan kuşağa aktarılan bilgilerdir.

Jung, Analitik Psikoloji adlı eserinde, arketiplerin dinamik birer imge ve nesnel psişenin parçası olduklarını dile getirir (bkz. Jung: 2006, 182). Ayrıca, arketiplerin ikiyüzlü, birbiriyle çelişen doğasının birey üzerindeki yapıcı ve yıkıcı etkilerine değinir (bkz. Fordham: 2015, 160). Dört Arketip adlı eserinde bu konuyu detaylı bir biçimde ele alarak; “[t]üm arketiplerin olumlu, yararlı, aydınlık, yukarıya işaret eden bir yanı olduğu gibi, aşağıya işaret eden, kısmen olumsuz ve düşmanca, kısmen de yer altına özgü, ama genellikle nötr bir tarafları vardır” (Jung: 2013, 95) diye bir açıklamada bulunur.

Yirminci yüzyılda doğan arketipçi eleştiri yöntemi ise kaynağını Frazer ve Jung'dan alır. Berna Moran tarafından “esere dönük eleştiri” olarak değerlendirilen bu yöntem, antropoloji, psikoloji, tarih gibi çeşitli disiplinlerden yararlanır, ancak asıl amacı eseri açıklamaktır (bkz. Moran: 2014, 219). Metinde yer alan ögelerin anlamını araştırarak, eski zamanlardan beri insanları etkileyen, onlara derinden seslenen birtakım arketipleri ortaya çıkarmaya çalışır. “Edebiyat eserlerinde tekrarlanan bu arketipler, kişiler olabilir, imgeler olabilir, simgeler olabilir, durumlar ya da olay örgüleri olabilir” (Moran: a.g.y., 219).

Edebiyatta yer alan arketipler, Jung'un da ifade ettiği gibi ölü değil, dinamik bir yapıya sahip oldukları için, insan yaşamının kaynağına inerek okurda derin anlam dünyalarının oluşmasına olanak sağlarlar. Bu bağlamda eserlerini kaleme alan yazarlar, bireyselliklerini aşarak evrensele dokunurlar.

Kedi ve Ölüm ve Dişi Kedi adlı eserlerde yansıtılan kedi imgesi bizi arketipçi bir yaklaşıma yönlendirir. Larousse Semboller Sözlüğü'nde; “[e]ndişe verici bir miyavlama ile huzurlu bir mırıldanma arasındaki değişken kedi, kadınsı ve şeytani olan birbirine zıt simgeler barındırır” (Gardin vd.: 2014, 342) şeklinde tanımlanır. Bu bağlamda, çalışmanın anlaşılabilirliğini daha iyi sağlamak açısından, Camille Paglia'nın Cinsel Kimlikler adlı eserinde kedilere dair yaptığı ayrıntılı açıklamaların en azından bir bölümüne değinmekte yarar vardır:

İnsanın evcilleştirdiği en son hayvan olan günümüzün kedisi, Kuzey Afrika'ya özgü bir yaban kedisi cinsi olan Felis libica'dan türemedir. Kediler, sinsidir, tekinsiz gece yaratıklarıdır. [...] Orta Çağ'da, cadıların işbirlikçileri olarak kabul edilmeleri nedeniyle, avlanır ve öldürülürlerdi. [...] [K]edi kitonyen gizemlerin aşinasıdır. [...] O kendi suretini daima ön plana çıkaran bir narsisistir. [...].

Mısır'da kedi; Yunanistan'da at. Yunanlılar kedilere metelik vermezdi. [...] O, erkek-sever bir toplum olan Yunanlılar nezdinde fazla kadınsı idi. [...] Mısır, karmaşık estetiğini kedi sayesinde tanımlamış ve işlemiştir. Kedi, kitonyen ile Apolloncanın başka hiçbir kültür tarafından başarılamamış olan kaynaşmasının simgesiydi. [...] Geceye has ilkelliği Apollonca doğrusallığın zarafetiyle birleştiren kedi, Mısırlı duyarlığın yaşayan paradigması haline gelmiştir (Paglia: 2014, 78-80).

Görüldüğü üzere, Paglia kedileri anlatmaya çalışırken, daha çok onların çift yönlü doğası, çelişkili tavırları, narsist yapıları ve doğu-batı sentezinin bir göstergesi niteliğinde kitonyen doğa (dişil) ile apollonik olanın (eril) bir karışımı olduğuna değinir. Ayrıca, kedileri hem kadınsı hem de şeytani bulan görüşlerin nedenlerini ortaya koyar.

Samuel Aksoy, “Değişik Milletler Tarihlerinde Kedi” adlı çalışmasında, kedilerin iki yönlü doğasına, insanların bir kısmının bu yaratığa tapılacak bir varlık olarak bakarken; yine aynı insanların diğer bir kısmının onu uğursuz, felaket getiren bir yaratık olarak tanımlamasına vurgu yapar (Aksoy: ?, 41).

Benzer şekilde Oğuz Tekin de, “Bir Zamanlar Tanrıydılar” adlı yazısında kedilerin gizemli tarihini gözler önüne sermeye çalışır: “Yüzyıllardır bir yandan Tanrı mertebesine çıkarılan, bir yandan kurban edilen, bir yandan lanetlenerek katledilen, bir yandan da sevilerek beslenen kedinin başına gelenler herhalde hiçbir hayvanın başına gelmemiştir” (Tekin: 2004, 63) diye bir açıklamada bulunur.

Mısır'da, Tanrı'nın vücut bulduğu ilahi bir varlık olarak görüldüğü için kutsal bir hayvan olarak addedilen kedi, Hıristiyan kilisesinin kışkırtmasıyla yaklaşık olarak 1000-1700 yılları arasında pek çok kötü muameleyle karşı karşıya kalır. Kediler hakkındaki görüşler, özellikle 14-17. yüzyıllar arasında olumsuz anlamda büyük bir değişime uğrar. Şeytanın ve diğer şeytani ruhların kedide barındığına inanılır. Ancak, “Ortaçağ Hıristiyan dünyasında kediye karşı takınılan bu olumsuz tavır, İslam dünyasında hiç görülme[z]; kedi, İslamiyette, temizliğin, iyiliğin, uğurun bir simgesi olarak şefkat gör[ür]” (Tekin: a.g.e., 63).

Mısır'da ilahi güzelliği ve “bir kadının güzellik derecesini anlatmak için” (Aksoy: a.g.e., 42) kullanılan kedi imgesinin ataerkil bir toplum olan Yunanlılar tarafından şeytanla özdeşleştirildiği ve ölümü çağrıştıran tekinsizliği nedeniyle seilmeyen bir hayvan türü olduğu görülür. Çoruhlu'ya göre; “[b]ununla birlikte gövdesinin küçük olması, sözü edilen hayvanlar [aslan, kaplan, pars] yanında köpek gibi iri hayvanlarla baş edememesi ona kurnazlık, hilekârlık, nankörlük gibi sıfatların yakıştırılmasına da sebep olmuştur” (Çoruhlu: 2004, 73). Dolayısıyla, ele alınış biçimine göre kedi, hem iyi (olumlu) hem de kötü (olumsuz) unsurları ve özellikleri simgeler biçimde kullanılabilir. Bu bakımdan, Dişi Kedi'nin kedisi Saha'nın Mısır mitolojisine, Kedi ve Ölüm'ün tekir kedisinin ise Yunan mitolojisinin karanlık arketiplerinden biri olduğu söylenebilir.

Türk edebiyatında romancı kimliğiyle ön plana çıkan Erhan Bener'in Kedi ve Ölüm ve Fransız edebiyatının güçlü kalemlerinden Sidonie Gabrielle Colette'nin Dişi Kedi adlı eserleri arketipçi eleştiri yöntemi açısından ele alındığında, konu ve işleniş bakımından farklılık gösterebilir de, birtakım ortak özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Varlıklarıyla eserlerin başlıklarında da yer alan kediler, eserlerdeki anlam katmanlarının oluşumuna olan katkıları bakımından son derece önemli bir yere sahiptirler. Benzer konuları işleyen anlatılar olmasalar da, izleksel açıdan ve kedilere yüklenen derin anlamlar dolayısıyla aynı imge üzerinde buldukları söylenebilir.

Erhan Bener'in Kedi ve Ölüm adlı eserinde, "kocaman bir yaban tekiri", "kedi değil, kılık değiştirmiş bir düşman", "şeytan" (Bener: 2012, 41), "iri, çirkin suratlı, yaban bakışlı, tekir bir kedi", "bir sokak kedisi" (a.g.e., 89) olarak betimlenen kedi; Sidonie Gabrielle Colette'nin Dişi Kedi'sinde, "Chartreux olarak bilinen türden, saf kan, küçük ve kusursuz bir kedi", "mavi güvercin" (Colette: 2013, 19), "iblis gibi güzel" (a.g.e., 26), "doruklar güzeli" (a.g.e., 27) ve "zirvelerin kedisi, leylakların kedisi" (a.g.e., 79) gibi güzelliği ön plana çıkararak sıfatlarla betimlenmeye çalışılır.

Bener'in kedisi, dağ kedisi gibi şeytani, tamamen tekinsiz ve soyut bir düzlemde varlığını duyumsatır. Yırtıcı hayvanlarda olduğu gibi, rengi siyah ile toprak rengi arasında bir renk olduğu için, daha çok yere ve yer altına özgü olanı çağrıştırırken; Colette'nin dişi kedisi ev kedisi gibi ulaşılabilir, somut bir düzlemde yer alır. Betimlendiği sıfatlar ve renkler dolayısıyla da göğe ve kutsallığa göndermede bulunur. Dişi Kedi'deki Saha adlı kedi, bir kadını; Kedi ve Ölüm'deki kedi ise ölümü imler. Biri somut bir varlığa, diğeri ise soyut bir kavrama göndermede bulunur.

Ele alınan eserlerdeki kedi imgesi farklı yansımalarıyla okurla buluşur. Kedi ve Ölüm'de şeytanileştirilen kedi; Dişi Kedi'de kişileştirilir ve dişileştirilir. Bu bağlamda, Kedi ve Ölüm'deki Zahit İloğlu, kediyi "düşlerinin korkunç yaratığı" ve "şeytanın kendisi" (Bener: a.g.e., 90) olarak görür. Kendisine musallat olan kedinin gerçek bir kedi olmadığını çok geçmeden farkına varır: "Belki de çıkıp gitmişti. Geldiği gibi... Hem, bakalım gerçek bir kedi miydi bu? Tüylü tüylü dokunuşunu, eğilip bükülüşünü, kıvranışını duymuştu, ama daha çok bir düş yaratığına benziyordu" (a.g.e., 40). Ancak Zahit, soyut düzlemde somut düzleme adım attığında, düşlerinin etkisinden henüz tam olarak kurtulamadığı için mutfakta karşılaştığı bir kediyi hayalinde gördüğü kedi zannederek acımasızca öldürür: "Sırtüstü uzanmıştı hayvan taşların üstüne. Gözleri açıktı, yuvalarından fırlamış ve suçlayıcı bir kıpırtısızlıkla havaya dikilmişti. Kanlı köpükler vardı ağzında. Tüyleri çevreye saçılmıştı. Yerde, taşların üzerinde tırmık izleri. Pençeleri iri iri açılmış. Bacakları gergin" (a.g.e., 93).

Görüldüğü üzere, ilk olarak soyut düzlemde, düşünle gerçek arası bir noktada beliren kedi, somut düzlemde gerçeğe bürünür ve Zahit, kediyi ölümün kendisi olarak gördüğü için onu yok eder. Böylece, Zahit için geçici bir süreliğine de olsa, kedinin yok edilmesi ölümün alt edildiğinin değişmeceli bir göstergesi niteliğini taşır.

Dişi Kedi'deki kedi ise hem dişi kimliğiyle hem de sahibi tarafından kişileştirilmesiyle daima somut düzlemde yer alır: “[...] derine gömülü sarı gözlerinin kuşkucu, gururlu ve kendine güvenen bakışlarıyla onu tahrik ediyordu” (Colette: a.g.e., 17). Kızdığı zamanlarda ise: “Bacakları sımsıkı kapalı, güzel bir kadınınkini andıran boynu gergin ve başı kalkık bir tavırla oturan Saha, kendini tutmaya çalışıyor, fakat yanakları öfkeyle şişip burun delikleri ıslanıyordu” (a.g.e., 26). Oldukça narsist bir yapısı olan, ancak sahibinin evliliğiyle sarsılan dişi kedinin durumu Alain’i de olumsuz anlamda etkiler: “Alain de gülmüyordu, Saha’dan yana dertliydi. Kedi günden güne zayıflıyor ve sanki bir umuttan, herhalde Alain’i her gün ve baş başa görme umudundan vazgeçiyordu” (a.g.e., 46).

Yalnız ve yalıtılmış bir kişiliğe sahip olan Alain, hayatında bir kadın olsa da, dişi kedisi Saha ile yalnızlığını paylaşır. Hayatındaki kadından çok, Saha’nın tavırlarını dikkate alır ve onun dişiliğine odaklanır. Saha’nın varlığı onun için bir terapi ve her şeyden arınmanın asıl kaynağıdır.

Ele alınan eserlerde kedilerin dış görünüşleri ayrıntılı olarak betimlenir, ancak dişi kedinin davranışlarına ve özellikle, sahibine karşı olan tavırlarına daha çok yer verilir. Bu bağlamda, kedilerin kişiliği olduğu (bkz. Şevki: 2009, 619) saptamasının Dişi Kedi’de Saha adlı kediyle somut düzlemde yansıtıldığı söylenebilir. Her iki eserde de kedilerin dâhil olduğu olay ya da durumlar başkişilerin karakterlerine kaynaklık ve davranışlarına etki eder. Dişi Kedi’de uzun süreli bir zaman kesitinde kedinin yaşadıkları yazarın gözlemlerine dayalı olarak detaylı bir şekilde aktarılırken; Kedi ve Ölüm’de kısa süreli bir zaman diliminde romana dâhil olan bir kedi anlatılır. Dişi Kedi’deki Saha adlı kedi, oldukça duygusal, sahibinin tek sevgilisi gibi anlatılır, kişileştirilir ve insani özellikleri açısından değerlendirilirken; Kedi ve Ölüm’deki tekir kedi ise bir yaratık, düşman olarak görülür ve hayvani özelliklerine yapılan vurgu ile ön plana çıkar.

Kedi ve Ölüm ve Dişi Kedi adlı eserlerde anlatıların başkişisi kediler değildir, ancak olay ya da durumların kedilerden bahsedilmeksizin aktarılması olanaksızdır. Her iki eser, imgesel açıdan kedileri ele almasına karşın, Kedi ve Ölüm’de kedi düşmanlığı, Dişi Kedi’de ise kedi sevgisi, daha doğrusu bağ(ım)lılığı göze çarpar. Zahit’e ölümü çağrıştıran kedi, yaydığı kötü enerji ile onu tedirgin etmekle birlikte, fizyolojik ve psikolojik gerginliğini arttırırken; Alain’e bir çeşit sevgi tutsaklığı yaşatan dişi kedi Saha’nın enerjisi ise sahibini sakinleştirmekle birlikte, fizyolojik ve psikolojik gerginliğini yok eder. Bu bağlamda, kedilerin çift yönlü doğası bir kez daha gözler önüne serilir.

Kedi ve Ölüm'deki ressam Zahit İloğlu, hastalığından dolayı ağrıları ve sancuları arttığında bir kedinin gövdesine çöreklendiğini düşünür: “Kedi”, dedi birden. “Göğsümün üstünde bir kedi var” (Bener: a.g.e., 39). Zahit'in ölüme doğru yolculuğunda kedi, bir ilk adım ve aynı zamanda bir dönüm noktası olarak yorumlanabilir. “O gecedен beri nefret ediyordu kedilerden. Görmeye bile dayanamıyordu” (a.g.e., 48) çünkü Zahit için kedi, ölümün ete kemiğe bürünmüş hali; bir hayvan değil, kimi zaman karşısında duran kimi zamansa etrafında dolanan azılı bir düşmanıdır. Dolayısıyla düşmanını, diğer bir deyişle, ölümü alt etmek isteyen adam, kediyi öldürmeye kalkar: “Kedi, adamın kötü niyetini anlamış gibi durup durup boğuk, kısık bir sesle miyavlıyordu” (a.g.e., 90) ve “düşmanının eline geçen silahın ne kadar korkunç olduğunu hissederek, yeniden ve yılmış bir sesle miyavladı. Kovalamaca şimdi daha hızlı, daha öfkeli bir ritimle devam ediyordu (a.g.e., 91). Bir ressam olarak eserleriyle ölümsüzlüğe ulaşmak isterken, ölümün pençesine yakalanan ve ölümün, bir şeytan, canını almaya gelen bir iblis gibi kara bir kedi olarak varlık kazanması Zahit'i kedilere düşman yapar. Bu bağlamda, hem ruhsal hem de bedensel olarak bir dönüşüm sürecine girer.

Dişi Kedi adlı eserde ise Kedi ve Ölüm'deki düşmanlığın aksine kediye karşı bir bağlılık, bir tür bağımlılık hali söz konusudur: “Seni seçmezden önce, dünyada seçmek diye bir şey olduğunu bilmiyordum, Saha. Zaten sonra da ne seçtim ki?..” (Colette: a.g.e., 30) diyen Alain, kedisine tutkundur adeta. “Ne olur bu hayvancığı sen de benim gibi benimseyen...” (a.g.e., 92) diye yalvarır karısına. Karısı ile yaşadığı tartışmaların en önemli ve hatta tek nedeni olan dişi kedisini sonsuz bir sadakatle savunur: “Bilirsin ki bu kediden vazgeçemem. Bıraksam, utanırdım, kendimden de, ondan da...” (a.g.e., 93) ve kedisinin kalan sınırlı ömrünü düşünerek derin bir hüzne kapılır: “Senden sonra rastgele birinin olurum, bir ya da birçok kadının. Ama hiçbir zaman başka bir kediyi sevmem...” (a.g.e., 100-101) diye serzenişte bulunur.

Alain için kedisi her şeyden önce bir dişi ve zarafetin eşsiz timsalidir. Hem telepatik yoldan iletişim kurabildiği hem de empati yoluyla anlayabildiği bir varlıktır. Alain için Saha'nın “varoluşunda ve dış görünümünde bir sevgi filizi gizli” (Şevki: a.g.e., 619) dir. Dolayısıyla, onu görünce sadece sevmek ve ona şefkat göstermek ister. Bu sevgi ve şefkat gösterisinin yerini sık sık bağ(ım)lılığa bıraktığı da söylenebilir. Hatta, ikisi arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığında karısı yerine hiç düşünmeden dişi kedisini tercih eder

Kedi ve Ölüm'deki düşmanlığın benzer bir şeklini Dişi Kedi'de görmek mümkün olsa da, bu düşmanlık ölümü imleyen bir kedi nedeniyle değil; kıskanç bir kadının dişi bir kediyi kendisine rakip olarak görmesinden kaynaklanır. Camille eşi Alain'e; "itiraf et ki, rakibimi görmeye gidiyorsun!" (Colette: a.g.e., 39) diye sitemde bulunur. "Bir kadın, bir kadın bile olsa, bu kadar sevmezdin herhalde" (a.g.e., 94). Eşinin, kedisini aşırı derecede sevmesine anlam veremez. Kadın olarak, ilişkilerinde bir kedi yüzünden ikinci plana atıldığını hissetmesi, Camille'nin Saha'ya karşı giderek nefretle dolmasına neden olur ve sonunda dişi kediyi öldürmeye kalkar. Kediyi dokuzuncu kattan boşluğa fırlatır. "Bir kadını kıskançlıkla öldürseydim ya da öldürmeye kalkışsaydım, beni bağışlardın herhalde. Ama kedine, dişi kedine dokunduğum için hesabım görülmüştür" (a.g.e., 112) diye kendisine yapıldığını düşündüğü haksızlığın hesabını sormaya çalışır.

Kedi ve Ölüm'deki kedi nefreti ve düşmanlığı bir kedinin ölümüyle sonuçlanırken; Dişi Kedi'deki kedi sevgisi ve bağ(ım)lılığının kedinin ölümüne engel olduğu söylenebilir. Kedi ve Ölüm'deki kediyeye karşı sergilenen düşmanca tavrın öldürme girişimiyle doruk noktasına ulaşması, söz konusu hayvanların uğursuz ve felaket getiren yaratıklar olduklarına göndermede bulunurken; öldürme arzusunun nedenleri de cinsiyetler açısından farklılık gösterir. Kedi ve Ölüm'deki bu arzu, ölüm korkusunu, daha doğrusu, ölümü yenmek amacıyla kendini belli ederken; Dişi Kedi'deki öldürme girişimi ise kıskançlığın perçinlediği bir intikam duygusuna hizmet eder. Bu durum, cinsiyet farklılıklarının kedileri algılama biçimlerine etki ettiğini göstermesinin yanı sıra, söz konusu eserlerin olay örgüsünün örülmesi ve anlam katmanlarının oluşmasında kedilerin birincil derecede önem taşıdıklarının bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, "çağlar boyunca, ortak bilinçaltına, yırtıcılığı ve zarafeti kendinde toplayan karmaşık bir varlık olarak" (Özen: 2004, 95) kazınan kedinin pek çok özelliğini ele alınan eserlerde de devam ettirdiği söylenebilir. Ancak, Dişi Kedi geleneksel ve olumsuz kedi imgesini örseleyerek modern algıya dönük bir imge yaratmaya çalışırken; Kedi ve Ölüm'de, ortaçağa ait, kedilere dair birtakım kalıpyargıların tekrarlandığı görülür. Dişi Kedi'de, kediler hakkındaki olumlu kalıpyargılar ağırlıklı olmak üzere yeniden formüle edilirken; Kedi ve Ölüm'de kalıplaşmış olumsuz yargılar ölüm izleği üzerinden tekrarlanır gibidir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Erhan Bener'in Kedi ve Ölüm ve Sidonie Gabrielle Colette'nin Dişi Kedi adlı eserlerinde izleksel açıdan kedi imgesi arketipsel eleştiri yöntemiyle ele alınmıştır.

Ele alınan eserlerin anlamsal dokusunu ören kediler izleksel açıdan sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırma sonucunda, kedi imgesinin daha çok kadın ve şeytanla (ölüm) özdeşleştirildiği görülmüştür. Kediler, eserlere küçük dokunuşlarla konu olmak yerine, imgesel açıdan eserlerin dokusunun örülmesine yardımcı olmuş ve anlatılara derinlik katmışlardır, hatta, söz konusu eserlerin başlığında varlıklarıyla belirmişlerdir. Bu bağlamda, yazarların ilham perisi olarak kedi arketipinden yararlandıkları söylenebilir. Bener ve Colette, izleksel açıdan ortak bir imge -kedi imgesi- etrafında buluşsalar da, söz konusu imgeyi işleyiş bakımından farklılık gösterirler. Bu imgeyi aktarırken farklı yollara başvururlar.

Dişi Kedi'deki Saha adlı kedi, varlığıyla birlikte kadın-erkek ilişkisini zoraki bir sona sürüklerken; Kedi ve Ölüm'deki kedi, korku ve gizli macera içerikli hikâyelere konu olan bir kâbus gibi ölümü çağırıştırır. Farklı işleniş biçimlerine sahip olsalar da, hem Bener'in tekir kedisi hem de Colette'nin dişi kedisi Saha anlatıların olay örgüsüne derinlik katar. Kedi ve Ölüm'deki ressam Zahit, bir yaban kedisinde ölümün izdüşümünü görürken; Dişi Kedi'deki Alain, kedisi Saha'da kendi izdüşümünü arar. Dişi Kedi, kedilere ilişkin tüm olumsuz sıfatların reddedilişi olarak belirirken; Kedi ve Ölüm ise kedilere ilişkin olumsuz sıfatların bir yinelenmesi gibidir.

Bu çerçevede ele alınan eserlerde birtakım benzer yönlerin, ortak unsurların ve doğal olarak farklılıkların olduğunu söylenebilir. Sınırlı sayıda roman bağlamında gerçekleştirilen bu çalışmanın kapsamı genişletilerek, edebiyat tarihi boyunca kedilere yüklenen farklı anlamların, yazarların hayal gücüyle buluşarak nasıl bir sinerji yarattıkları ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

Aksoy, Samuel. (?). "Değişik Milletler Tarihlerinde Kedi", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/11/1133/13312.pdf>, ss. 40-66, (28.04.2016). Bener, Erhan. (2012). Kedi ve Ölüm, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Colette, Sidonie Gabrielle. (2013). Dişi Kedi, Çev. Azra Erhat, İstanbul: Can Yayınları. Çoruhlu, Yaşar. (2004). "Türk Sanatı ve Sembolizmde Kedi", Toplumsal Tarih: Tarih Boyunca Kedi, Sayı 123, ss. 72-77.

Fordham, Frieda. (2015). Jung Psikolojisinin Ana Hatları, Çev. Aslan Yalçın, İstanbul: Say Yayınları.

Gardin, Nanon vd. (2014). Larousse Semboller Sözlüğü, Çev. Beyza Akşit, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Jung, Carl Gustav. (2006). *Analitik Psikoloji*, Çev. Ender Gürol, İstanbul: Payel Yayınevi. Jung, Carl Gustav. (2013). *Dört Arketip*, Çev. Zehra Aksu Yilmazer, İstanbul: Metis Yayınları.

Moran, Berna. (2014). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Özen, Saadet. (2004). "Usta ile Margarita'nın Kedisi: Begemot", *Toplumsal Tarih: Tarih Boyunca Kedi*, Sayı 123, ss. 94-95.

Paglia, Camille. (2014). *Cinsel Kimlikler*, Çev. Anahid Hazaryan - Fikriye Demirci, Ankara: Epos Yayınları.

Şevki, Abdullah. (2009). *Edebiyat ve Yorum*, Ankara: Havuz Yayınları.

Tekin, Oğuz. (2004). "Bir Zamanlar Tanrıydılar", *Toplumsal Tarih: Tarih Boyunca Kedi*, Sayı 123, ss. 56-63.